100'ÜNCÜ YILDA TÜRK SOSYAL SİGORTA SİSTEMİNİN GELİŞİMİ: YİNE VE YENİDEN REFORM MU?

Yusuf Alper[1]

Özet

Türk sosyal güvenlik sistemi, sosyal sigorta sistemi üzerine inşa edilmiştir. Türkiye'de sosyal güvenlik kapsamına alınan nüfusun % 88-90'ı; sosyal koruma harcamalarının % 85-90'ı sosyal sigortalar üzerinden yapılmaktadır (TÜİK-SGK, 2021). Bu bakımdan Türk sosyal sigorta sistemini incelemek, sosyal güvenlik sistemini incelemekle aynı anlama gelmektedir.

Türk sosyal sigorta sistemi, tarihi gelişim sürecinden kaynaklanan "pragmatik" şartlara bağlı olarak, "çok parçalı" bir kurumsal yapı ve mevzuatla gelişmiştir. Cumhuriyet dönemi sosyal sigorta tarihi, 1936 tarih ve 3008 sayılı Kanun kapsamında "hizmet akdiyle çalışanlar" için 1945 yılında kurulan "İşçi Sigortaları Kurumu (İSK)" ile başlamıştır. 1950 yılında kamu kesiminde çalışanlar için oluşturulan T.C. Emekli Sandığı (ES) ikinci sosyal sigorta kurumu, 1971 yılında 1479 sayılı Kanunla, sanayi ve hizmetler kesiminde çalışanlar için oluşturulan Bağ-Kur üçüncü sosyal sigorta kurumu olmuştur.

Kurumsal yapı gibi sosyal sigorta mevzuatı da parçalı bir yapıya sahiptir. İSK'nun uygulamakla görevlendirildiği 4 ayrı sosyal sigorta kanunu 1964 yılında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile birleştirilmiş, İSK'nin ismi de Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) olarak değiştirilmiştir. 506 sayılı SSK ile işçiler, 1479 sayılı Bağ-Kur ile kendi adına bağımsız çalışanlar, 5434 sayılı ES Kanunu ile memurları sosyal güvenlik garantisine kavuşturan sisteme 1983 yılında tarım kesimini sosyal sigorta kapsamına alan 2925 ve 2926 sayılı Kanunlar da ilave edilince, 1990'lı yılların başı itibarıyla Türkiye'de bütün çalışanlar "hangi sektörde ve hangi statüde" çalıştığına bağlı olmaksızın sosyal sigorta kapsamına alınmıştır. İsteğe bağlı sigortalılık, hizmet birleştirmesi ve hizmet borçlanması (yurt içi- yurt dışı) uygulamaları ile sistemin kapsayıcılığı artırılmıştır.

Türk sosyal sigorta sistemi tarihi; "doğru zamanlarda doğru adımlarla sağlanan başarıların yanlış uygulamalarla sil baştan hatalara dönüştürüldüğü " dolu bir tarihe sahiptir. Sistem adeta; "1 yanlışın 1 doğruyu götürdüğü" bir "sınav sistemi mekanizmasıyla" işlemektedir. Türk sosyal sigorta sistemi, "sosyal sigortacılık ilkelerine aykırı müdahalelerle rayından çıkarılmıştır". Bunlardan en bilinen ikisi; (1) yaşlılık tehlikesiyle karşılaşmayanlara, yaşlılık aylığı bağlanması, (2) yanlış aylık hesaplama formülü ve parametreleri ile "ödenen prim-alınan aylık (maliyet-fayda)" ilişkisinin koparılmasıdır. Bağlanan aylıkların seviyesi bakımından yoksullukla mücadele eden değil, "yoksulluk üreten" bir sistem haline dönüşmüştür. 2008 reformunun üzerinden 15 yıl geçmesine rağmen aktif/pasif sigortalı oranı başta olmak üzere temel göstergelerde beklenen iyileşme sağlanamaması bir yana son EYT düzenlemesi ile sorunlar (artarak) devam etmiştir. Cumhuriyetin 100'üncü yılında Türkiye "yine ve yeniden sosyal güvenlik reformu" tartışmalarının içine girmiştir.

Anahtar kelimeler: sosyal sigorta, sosyal sigortacılık ilkeleri, sosyal güvenlik reformu

[1] Prof. Dr. Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, yalper@uludag.edu.tr , ORCID: 000-0003-4000

DEVELOPMENT OF THE TURKISH SOCIAL INSURANCE SYSTEM IN THE 100TH YEAR: REFORM ONCE AGAIN

Abstract

Yusuf Alper[1]

Turkish social security system is built on the social insurance system. 88-90% of the population covered by social insurance programs and 85-90% of social protection expenditures are made through social insurance in Turkey (TÜİK-SGK, 2021). In this respect, examining the Turkish social insurance system is same as examining the social security system.

Turkish social insurance system has developed with a "multi-part" institutional structure and legislation, depending on the "pragmatic" conditions arising from the historical development process. The history of social insurance in the Republican era started with the "Workers' Insurance Institution (Turkish: ISK)", which was established in 1945 for "employees with a service contract" within the scope of the Law No. 3008 dated 1936. T.R. Pension Fund (Turkish:ES), established in 1950 for those working in the public sector, became the second social insurance institution, and Bağ-Kur, which was established in 1971 with the Law No. 1479, for those working in the industry and services sector became the third social insurance institution.

Social insurance legislation has a fragmented structure like the institutional structure. 4 different social insurance laws that the ISK was assigned to implement were combined with the Social Insurance Law No. 506 in 1964, and the name of the ISK was changed to the Social Insurance Institution (Turkish: SSK). As the beginning of the 1990s, all employees in Turkey were covered by social insurance regardless of "in which sector and in which status they work" by

In 1983 Laws No. 2925 and 2926, which included the agricultural sector in the scope of social insurance, were added into the system that provides social security guarantee which also include workers with SSK numbered 506, those who work independently on their own behalf with Bag-Kur No. 1479, officers with the ES Law No. 5434, in this way; in the beginning of the 1990s, all employees in Turkey were covered by social insurance regardless of "in which sector and in which status they work". The coverage of the system was increased with optional insurance, service consolidation and service borrowing (domestic-international) practices.

The history of the Turkish social insurance system has a full history that "the successes achieved with the right steps at the right times were turned into mistakes from the beginning with wrong practices". The system is almost operates as an "exam system mechanism" where "1 wrong makes 1 right absolute". Turkish social insurance system was "derailed by interventions contrary to social insurance principles". Two of the most well-known of them; (1) assigning an old-age pension to those who do not face the danger of old age, (2) breaking the "paid premium-received pension (cost-benefit)" relationship with the wrong monthly calculation formula and parameters. In terms of the level of the salaries paid, it has turned into a system that "produces poverty" rather than fighting against poverty. Despite the fact that 15 years have passed since the 2008 reform, the problems continued (increasingly) with the last EYT (Turkish) regulation, let alone the expected improvement in basic indicators, especially the ratio of active/passive insured. In the centennial year of the Republic, Turkey entered into the discussions of "social security reform once again".

Keywords: Social Insurance, Social Insurance Principles, Social Security Reform

Özet ve İngilizce Özet Yazım Kuralları

1. Türkçe özetin başında bildiri başlığı yer almalı, başlık ortalanmalı, başlığın tüm harfleri büyük olmalı, metin boyutu 12 punto olmalı, Times New Roman yazı tipi kullanılmalıdır.
2. "Özet" kelimesinin ilk harfi büyük ve metin boyutu 10 punto olmalı, Times New Roman yazı tipi kullanılmalıdır.
3. İngilizce özetin başına İngilizce başlık yazılmalı, başlık ortalanmalı, başlığın tüm harfleri büyük olmalı, metin boyutu 12 punto olmalı, Times New Roman yazı tipi kullanılmalıdır.
4. Özet metni Times New Roman yazı tipinde olup karakter boyutu 10 punto olmalıdır.
5. Özet kısımları 200-350 kelime aralığında olmalıdır.
6. Özetlerde; amaç, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerinin yer almasına özen gösterilmelidir.
7. Özetlerde mümkünse kısaltma kullanılmamalıdır.
8. Özet metni 1,15 satır aralığında iki yana yaslanmış olmalıdır.
9. Özet ve İngilizce özet kısımlarının altına anahtar kelimeler yazılmalıdır.
10. Anahtar kelimelerin ilk harfi büyük, karakter boyutu 10 punto olmalıdır.
11. En az üç, en fazla beş anahtar kelime yazılmalıdır.
12. Tüm yazarların unvanlarının, kurum bilgilerinin, e-mail adreslerinin ve orcid numaralarının yazar isim soy ismine verilecek bir dipnot ile belirtilmesi gerekmektedir.